

САНАА

СЛОХ

ХАЫЛАТ
1951 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭЙ ТАХСАР

№ 64 (8326). ✳ 1998 сал бас шайын 6 күнү. Суббота. ✳ Сынанаты—1 солк. 10 харчы.

ЧУРАНЧЫ УЛУУЛЬЧА ЖАҢЫАТА

УЛУУСКА ЧӨЛҮГЭР ТҮҮЭРИИ ҮЛЭЛЭРЭ

шынын управлениеңиң начальника А. Р. САРГЫДАЕВТАН ылбыйт интервьюттан биленин.

— Анатолий Романович, адъас бу көлини Хатынғың
Падалдың быншта төбө барбыта эмис дынны айналаңы-
та. Салының туулуга тайланамай?

— Балдарын ЕУРДАК-ЭДДЕ Барыада хүрээ сүүрдүүтэй.

— «Шаларын курдүк», «РД» бирдөрдүн түркүлүгүнүүсүнүү. Куюхара шам ыйни 19 күпүттөн кийлэрбет. Ош Куюалысын кутаси, манина сана күел үсүсүзота. Бу бэлэмзинин үзэти Д. П. Лазарев быраймалынын ессе 1995 сыйтан сабжаламмыта. Куюдалы томтордорун холбугур иккиси быбыт онондуллаубуга. Олортон бишрэ быбыт үтэн таңаарар сириттөн ишмийлах буолан, туун-изри-күнисерү үзэлээн ол быбытын үрдээтэн, санталым иккиси быбыт онондулунна. Куюдалы туолан шам ыйни 23 күпүттөн сағаалдаан Чурачы күолүүгөр кута туар. Итиңән ити ыйи 24 күпүттөн бөс ыйни 2 күпүүгөр дээрэ каттар-маәрэйдөн көрүүни Чурачы күолүү талыма 72 см үрдээтэ. Билигин да Куюхара үрээ ити 10-ча күн сүүрдэр кылаахтаах. Онои уу Каармылаах быбытын үрдүүгөр тишшээр 10 см хаалла. Күолбутын сөбөтөх Куюхара толордо, аны 2-3 хонуктуулан уу салгын Каармылаах быбытын үрдүүнен заңдан Ишкиттөө күтүллүү. Мапап Куюхара үрээ Намызмарымыны, Хомугуттани, атын да күөлүүри толорон көлдө. Куюралыга 1 мел. куб. көрүнгизүүс сана уу бассейн на үсүсүзэтэ, оттои Чурачы күолүүтор 3,5 мел. куб. тахса уу эбни киарда, салимийнэ ортотунан чанар Куюхара үрээ күолу кытта бынаачты сабоастээх. Арчын мудостаса дыны толору уулаах буолар кылаахтанин.

— Ихинэ сэлэнгээрээ нутгал суюх дээххэ сол дуо?
Дэвн-сэргэ дээшшигээ баар бараа.

—Кырдык, бастакы хаалан уутун алдатылдаах комигәр, крэзинигәр дижхэ, уу налийтин, ханаң ба-
рарын, алдатарын көре сыйдан, иттихик
үзүлсөн, оз түмүгэр ити буказын сана быйыт
онгоуллан хаалла. Улахан кәмәйдөөх дүүнигердөөх
уло барда. Оннук да буолаа, үрөх сүүни-үүзи, канал
мөрөвөлорунаа уу кәмәйдөөн киллоризиен, салғым
аңыллаах автоматтыыр сирдәрниң сыйын азан, нал-
лаа. Соридалар ууга барбатылар, чөл хааллымлар.

Дыс, бу ушымдааахтык көлдитин хаацыйбыт дьюнорбутун уонна тарылтээрбатин ахтар сандарх. Холобур, коммунальный хаяайыстыба управление-тын тракториң Алексей Лыткин, «Чурапчыатрострой» АО механизатордара В. И. Банин, А. Н. Пономарев, «Артык» ХЭТ-таки Иван Тарабукин, суюлу тутар-оңтоонуур участкактан И. И. Савкин беризмени, саар мэрхаттары аахсыбашна үтүе субастаахтык үзлээбийттерин белгилетиб. Иккىнизи, салыниш арбай бейнелгии олохтоохторо бишкек, салалтаа, улахан моральныи кеменү онордуулар, суб-айобул буоллуулар. Холобур, Дьячковская В. Н., Дегтяров И. К. Бу затузнаст дьюмнүт уу гөйе үрдээбийти-нам-таабытын көтөөн, үөрэти, дыналыбى ишилэрөн, хро-нометраж онордуулар. Кинилори сэргэ олохтоохортон киирер атын да этиилэр, ылмынармылаах тыллар күүс-комо, тирэх буоллуулар. Отгон тарылтээртэн «Артык» ХЭТ начальнига П. М. Наумов, коммуналь-ный хаяайыстыба управление-ти Д. Д. Трофимов уз-ни тонгъ салалайтылар. Түгәннииз тунаан, салыниш салалтами затыттаа бу холобурдаммыт дьюмнүт түркелдигенде, салалтами затыттаа бу холобурдаммыт дьюмнүт түркелдигенде.

С. СЕМЕНОВА

аппаратын докумоониара көстүбтүлэр, учуотчук-
ка пломба суюх, хас биирдиги сыртыга 20 литр бел-
гияттар 200 миллилитри ордоруналлара билин.

Энэхүү ижилсэний итэбас «Иксуунфетгепродукт» ГП станциягээр арылмына. Холобур, 51 нүүмээрдэх станцияра 450-800 миллилитри итэбас кута тураллар эбтэй. Дьюкууснайдаацын нефтебаза 1 нүүмээрдэх станциягээр бинир сменаараа 1204 литр 93-тэх бензиний итэбас эбтэйгээдээр арылмына.

СОНУННАР

ГЕННАДИЙ СЕЛЕЗНЕВ ПРЕМЬЕРГЭ СУРУГА

Сүрүнкә, быстахтык ыллахха, айылға иедәнин со-
дулларның масштабы ыбыллар. Ышыллар дәваппап
баалларын үрдүши, республика бейтеги күүнүнкүн
уга барыт иенәллигинин озакх шуунвары чөтүэр тү-
шөрөр кишаға суюх. Тахсыйт хороминуу көмөйдөн сизэрг
суюх улахан. Онон сибзастээн, Г. Сөлөзине Прави-
тельство байылымгар Саха сирингэр айылға иедәнин
содулларын туоратынга сүйлөк көмөнү огөрөр түнү-
нап Ведомствонар иккى ардыларына да комиссия
бынарытын ойтүргө кордесто. Оны таңы «Саха Рес-
публиканынгар сисеки халацтан сибзостоо» ууга ба-
рымы содулларын туоратынга дәйләмлөр түстүрмеше
РФ Правительствотун уураадын мэлинирга турорус-
та, Синжер Саха Республиканынгар көмөлөөрөө тас-
дейдуллары уошна порусттар иккى ардыларына да
общественин тарылтырынчыларынга этии кийилдердө.

ТЫА ДЬОНДА КОМОНУ ҮЛҮХТАРА

~~РФ Тыя халыктын беттегар ушин аскат-чөлгө министерствотын мисалдах бийшыгы-майтын комиссиянын мүшкүншүү буюлла. Мүшкүншүү министри бастакы сөлбүйнчилгээ Владимир Щербак шатта. Ошо Саха сиркээр көнөнүү оғоруу бастакы уочирадтаа дыналар дацца.~~

Хас дағынын министерстүү 1998-жылдын 19-май резервдун фондуттаса Саха Республикасынан 63 мол солтук номону оңгорор түбүнгөн этии кийазэрдилэр. Халдаан ордуң улакхи хорозининуу агропромышленний комплекска таңбаарбыттынан, РФ Правительствотынан таңбага сираттар төмөнкүүчөр түбәрөр үзүүн замтынага обиши 30 мол. солтук шартына суух номону оңгорогче көрдөштүү түйөрүлүштөө.

Комиссия байыл ахсынны 31 күнүгөр дәвери жана иштеп ылыштыбыт техника, сөзбөлөшкөр жаадаң табаадир иштеп пастары унраттарга министерстве подразделениелорын уонна сулуусынанын обзэрүншестең. Ведомствоодир иккى ардайларына да сабаккын чычташылдаң кредиттөзүшкөн корөрүгөр, сый бүтүүр динари кредиттери текшөрүү болдырууды унраттарындар, урунку смалдердиң мөмкөнлөшкөр жаадаң саторуга этил оюндуулушын.

Страхонка фондууттай сиңең бүрдүгү баларынан дынал болиштамыз. От майын 1 күнүгөр динэр лизингине 15 мол. солк. суумалаа техника, оборудование 4 мол. солк. сезоңига түттүлээр табаадар барыллаштыр. Эмээ лизингини 1,5 мол. солк. суумалаа республиканың борууда сүйүү уонна сиңең матырыядаа барыллашып көрүлдөр. Комиссияд РФ Оттуукка уонна энергетиканың министерстүүттөн республикада себүлээндешбий көмийцүүн белгизни уонна солиркани бастаны уочрат байрорнагар жардоонуу онгордо. Оны таңгы иеккөн төршилдүүлүштүү прещараттар барыллаштыр. Потив үүшүү ичүү бирликтин чылгындар түйэриктигүү уонна гүйчейини көмүккөйнөн төрдүүнүүгө көмө оңайылдуура.

Опорор дынайтар уоюна производство объектары чөлүгөр түшәрүүгү Красноярскай кыраабытди, Оңсан уоюна Тюмень уобаластарыттан тутааччылар ымтымалаттара. Чита, Иркутской уоюна Тюмень уобаластарын песпромхозтарыттан тутуу матырылаади түрдүллисеб. Саза сирин ойгуурун чөлүгөр түшәрүүгү уоюна чабдигирдингү юзлиң дынайлар болиштиндеги Саха Республикасын агрокомилескин хоромишуучи экспертизаалайын көннүүткөн, наада буолладыма, маке збиз дынайлар ымтымалаттара.

Барылдар түбү аналыкын туъндыны холтуруулдашын СР тым ханаайтымбыгылар уонна сабактуушиңиңиңи. Есеп Борисовка сүктөрлилүү.

~~АЛЫГАС СҮРХҮҮЛЭХ ЭЛБЭТ~~

~~ДЬОКУУСКАЙ СР ТЫЛТИН ХАЧАЙЫСТЫБАТЫН У
ПА СОБОТУУЧКА МИНИСТЕРСТВОТЫГАР ХАЛААН УУТУ
БЫЛДЫММЫТТАРГА АНАЗ ГУМАШТОРИЙ КЕМЕНҮ ТУ
ПУУН АЙЫЛЛЫБЫТ КУМЧУТСЫН ЫЛА ТАРИЛЭЭЛЭР, КИНИН
КРАТ ЭЛБЭХ ОЛОХТООХТОРО ЖАКС ТУРАЛЛАР. КИНИЛЭР, Б
ЖИН ТУРАР, ТАНАЙСАБЫ, СОРОХТОР АНЫЧОЛУУ АБАЛ
ДАР.~~

Ордук ботчумынан комиону «Якутзооинвестнабз» ГУ «Сайсары» балынын рывнеге, «Ленагросервис» Дьюкүускайдавы тым ханааймстыбатын полледи студенчика уу, д. а. а. онордулар.

Од эрээри бишрдинийн дьон номогто энээлт
Од курдук, холобур, Марфа Кириллина, Екатерина
Шакирова, Зинавада Быковская, Агафья Лакея,
Николай Шадрин, Онтибрин Слободчиковна, кер-
вии Медвежоктар, Пермиковтар, Алексеевтар уу
издээгийн түбэсшиттээрээ изийнши айныгас сан-
даахтарын бишиг бастакыларынан кердердүүлэр.

CH

„Чурапчы“ айар түмсүү танаарынта *

Василий ПОИСЕЕВ

КЫЙС АММА КЫТЫЛА

Үйлөрдөгүн чиста тур эн,
Сүрөттүү чечинчүт—кыны Амма!

В. Писев.

Чында сабантай
Гүзүү дээ булуван
Аннаам барахсан
Андан-тасан кылазыр.
Лар тайга бызынан
Аралык учушинаа.
Ногору-сүрөрүн
Биечүүм бийэрдээр.
Дөвжүүгө баденү
Дөхжин туттава.
Киргиз эрдээр.
Салтана ыраанынан,
Тинварга чөбдигиэн,
Сүрүүт дъянкиризи,
Сүрөхөн серүүнүүн.
Ландарар санаарда
Хадаттан сабыллар,
Дох сирям сабана
Башын күндүтүүн.
Айылда суугуна
Санавын сайдытар,
Түйзарар тойтуга
Дуунана долгутар.
Башын, хочото
Барымбай дастаны,
Чонынын санатар,
Ингизин манынтар.
Хатыннаах Хахыйах,
Хасынан даастаны,
Куруутун бу манна
Туруугран туруоба.
Киң эро бу манна
Орхутын олоруо.
Киң эро бу манна
Дылнуун дуюнбайо.
Кың Амма кытыла—
Хахыйах барахсан
Бартаа киризи,
Бородж буолуоца.

Роман ДАНИЛОВ

ИСТИНГ, ТАПТЫЫР НИЭБИТ

(Чакыр оскуолата айналыбыста
70 сынын туулутуттар)

Фирорут бу колдубит,
Оскуолабыт, көрсүн,
Тула турал эроммит:
«Дорообо,—динбит,—ниэккэ!».

Недаскиттэн ууруур таңға
Истингилии имэрий
Ахтынцаммыт тахсыар дыэри
Араксынхыт суюн биңи.
Сирох-сорохшут бүгүү,
Буна, мебүзлөн ылыхлыт:
«Салто суюххут, эни, сүрүн,
Бусатын сутсан хааладыт!».

Нёх, кабис, сүем түнүүмэ,
Нитиллибет иштээхит,
Сүүзе танталы эйнэхэ
Сөрүүнүт сурхит.
Оттой чугас уодаттаргар
Олус истин махталыг—
Эриккестин санарданнар
Эргиттилэр эдор сааскийн.
Элбөх эбээт кынжалба
Элбөх абоюх ийээр—
Хас бишдишибит дылыдаты
Хайлан да долгутан эрдээр.
Баарх буоллууд орүү саваан—
Бараа күорсүн аниымбытын,
Узантасын, күн-дүйн аваан,
Хүркүү кыра чынчаахтарын.
Энэ эро этгээдэг буоллартын
Эрдээхтик олоруухпүт,
Күн аниынгар уйабыт баарын
Бартаан ордук суюх дөвлүүт.
Көрсүбүшүтүгүүт чүчүйин,
Көрсүбүхүтүгүүт мэлдүүтүн.
Сыллаан атаар сүүспүтүттөн
Күрүшүтүгүүт күүчүү обоз.

Аркадий ФИЛИППОВ
СИЛИСТИИН ТҮҮРҮЛЛЭР ЭРДЭ

«...академик... ытмынан олло, үзэнтэрийн хамнастымыр кынса суюбуттан»,
«...сено эрэг эзэ... учуутал олло...».
(Ханынгартсан).

Хабыр санаа,
Хабыс майты
Банылымыр бардам баянта,
Баламат бышралымыр барымта
Сатана сататын салайда,
Самнаарар силинзиң синейидэ.
Сырдык санаа,
Сайдаас майты
Соңгуйбучча ах барда,
Сүнүүх сүтэн тэмтэрийдэ.
Сири-буору харбыалаата,
Сирэйнинэй бүдүүрүйдэ.
Олох үктөлэз,
Олох көзмөйз
Ызараханик сывалланна,
Ырынанкка бымыльяна:
Байбыт байда үлүскөннүүк,
Баартан матта үзүншүүнт.
Көнгүл олох,
Кибени ылан,
«Ырай»,—дээстэ ырынагы,
«Ынсан»,—дээстэ үбү-баайы
Албыйн-көлдүүн ваучердээ,
Акциллаац, угасынлаан.

Олох атын—
Оинук сокуон!
Бааллымыр бүгүн халыг харчыз,
Былаас онно арангачты.
Хары күүнэ, ей атынланна,
Хабаланан ханарыйда.
Олох атын—
Оинук сокуон!
Үлэ кийинчи комүскээз
Үрлиниэ, тэнслининэ,
Салгын тыниндаах үбэ-ана,
Сыллаан көлбэг хамвана.
Олох сиэрэ
Олох тиэрэ.
Эмтэнэргэ, үерэнэртэ
Эстэ «түнээс» телүүргэ,
Ойү сутэрэ хоргуйтарга,
Олан сааттан куотарга.
Силинин тулуү,
Сүбүүхүүн булуү!
Салистин түерүллэр эрдэ,
Сиэрээх олох куотта дыэмэ,
Көмүл күүстээх чоруут хүүнэ,
Көмүскээз—түмсүүгэ!

КЫНЫНГЫ ТЫА

Кынынгы тыа
Кэрэтийн, үчүгэйин,
Уу-чуумнуга бигээн
Утгынч курдук турар.
Мадан хаар, көрө хаар..
Туда көрүүг—
Туус мадан
Түллүк хаар..
Арай күттас куобах
Оине чөрөс, манна чөрөс,
Харацаа тогтруүгүү,
Кулгаадаа чөрбөөрүү...

Настя КОЛЕСОВА,
интернат-оскуола VI «а» кылаанын
үерзинэччэ.

Иван КСЕНОФОНТОВ
КЭРГЭММЭР

(Бизе обом күн-күбэй ийзлөрүүгөр, тап-
таллаах көргөзмөр Марфа Яковлев-
нара)

Л-тагас арааны-дэлэйэ
Барытын киөргөзмөт олооу,
Энэ истин сымынайын толору
Ситорон бийэр дин бу дылдуу.
Олбум аргына, дөвөрүн,
Эйгийн омнуулуу көрбенүүн,
Ызарахан көмнэри көрсүн
Кэллэхит түйтүүт уон сыл олорон.
Кырдлан да баарын эн биңи
Олонсөн-бийдэен олоруух,
Үйэбүт тухары эйнэ,
Үйэлэх танталы умнумуух.

МАНГНАЙГЫ ТАНТАЛ

Сааски мангнайгы шүргүүн
Тугын бэрдэй тырмынан,
Тунгуй танталын санатан
Таалан турдум долгуйан.
Нарын-намчы, кэрэ кынын
Коро түнээт таштатым,
Кинин корсон билсөөри
Үүн түүмүүн иылгаттын.
Сырдым-үөрө маачийн
Купуву-сүрбүн түшүүтүүг,
Дуунам кылган таарынангын
Тантал уотуун ишшиктан.

Кынайын хоруу ылбакка,
Күнү-дымын ытабыны,
Санва ыраты оностон
Кинин ахта саныбыны.
Бүтэй чуумнуга бигтээн
Алакын ийзи паттываамын,
Үйэм тухары эйнгии
Өйдүү-санын сыйлдываамын.
Сааски мангнайгы шүргүүн
Тырмынан, түнсан кэртээн,
Тунгуй танталын санатан
Таалан турдум долгуйан.

ДОБОРБУН КҮҮТЭБИН

Ныннэйн ийнбийт
Кизэнэн чууралга,
Нусхайя палмийбүт
Хатыннаах аларга
Ахтынан көрсүкөр
Доборбун күүтэбин,
Тырмынас хариаар
Дылбабын көрбүү.
Мичеорин бэлэхтэгээ
Сөгөрим калынээ,
Танталын биллөрөн
Сибэеки биэрнээ.

Сүрээни кистэлийн
Сисийн этнээ,
Көнүүнүүт эрэлбиян
Толорон чөрүүбэ.

Чарын Уола

ДУУЧАВЫН АЙМААТА

Эдор саас чөрүүтэй
Истингилии долгутта,
Сүрэхшэр нь юлтүйэ
Дуунабын аймаата.
Бү сирдмын тэтэрбүт
Имнэргин көрбүү,
Кынтайвар бийнбүт
Кэрэтийн сөдүбүү.
Эн сымлан сыйнгүйн
Энээндэй майгынгүйн
Үгүстүүк ахтабын,
Күндүтүүк санымбыйн.
Оо, хайдах талыбын—
Көрө кынс тантала
Кимлөх аналын
Көнүүтэй буоллава.
Сибекни курдуктар
Үчүтэй кыргыттар,
Эдэрдэр сицэллэр,
Саас буолан элбиилэр.
Уоскуйбат буоларбыт
Ийнинэ күтүллэр,
Ыал буолар ирабыт
Самойдрийн ахтыллар.
Эдэр саас чөрүүтэй
Истингилии юлтүйэ
Дуунабын аймаата.

БАЛЬЛАЙ ОЛЕСОВКА
(Көр-кулутт)

Мэнэ-Хангалас улуунуи Олончийн бө-
нүүлэгийн кырдааныгын
Күймус дыннуу итэй—
Күнүн-дымын мэлдүүр,
Үүрээр-жетэр көржэй,
Санча-оноо калгийэр,
Банылайбыт куруубай,
Хамсын суюла муодушай—
Водка ишэр, айдаараар,
Абатыттан ханындар.

Фесе тиэрэ мэтэйэр,
Оспоох харахын мэлдүүр,
Сирэй-харах тиэрдээр,
Дылкүүнүүрүү элбетэр.
Матасынын изтэйэр,
Кинир-такса айманы,
Дынэт-үота ишсэнэр,
Мунар-төвэр, тарбаниэр..

Илларын ТАРАБУКИН

КЫЫСТЫНЫ МАЙГЫША

Уол:

Субута кинээр
Эйээр, таймэн
Музака осиньоото,
Ахтынны албыа
Сылаастын ийнчүүтэ
Кууста ээ сүрээн.

Кынес:

Халнааны ырааны,
Сибэеки чыбыла,
Күефэгэй ырыматы—
Бүгүн баар барыта,
Танталым ишлүүм.
Тулабын сирдатта.

Хос ырыматы (иншиен).
Танталыны алтынны,
Дууналым тардныны,
Олохнут ачала,
Көсилбат төрүгэ,
Кэлээ дуу, бадара,—
Көм-иэрдин бэлээр...

Уол:

Ахтынна-санана
Сылдымыбүт бийжүүт
Корсүн түстүүтүүт.
Бүттүүнүүт саадара,
Үөрүүнэн сыйдаана
Турафын котоха.

Кынес:

Утари калэнгитин
Илигтии уунаагына
Үүнүүтээ мигыр даа!
Эргинрэгэ кириххээ,
Истингилии иштээ
Сыстын түүчхээ.

Хос ырыматы.

Уол:

Кыбыстын майгына
Баанын тафыста:
Сагэрбор туюх дынмийн
Тавталын тиэрдэбин?
Этэр түл мэлдийдэ,
Өй-санна ийлгээтаа..

Кынес:

Сүрүүт ынтангын
Кизэнэн чуумнүүт
Танаармах эбижин.
Сүрэхшэр саңыарыт
Кистэлэн тылларын
Этэргин күүтэбай..
Хос ырыматы.

Уол:

Чынчахыны калээ
Тоттору мстаным,
Мөлтөбүм кийнүүнэ
Сирэйбийн сутэрдим..
Айыгы сирмынга
Барытын ишшоруум!

Кынес:

Тэнтэлэгийн калээ
Бүтэйдии таабын,
Үүрээмийн аймана
Сүрэхшэр тутабын.
Биш утуу түгэгнэ
Көрсүхнүүт эстиня!..

Хос ырыматы.

